

Píše Jiří Stromšík

(E*forum, 06. 07. 2015)

Českoněmecký germanista **Kurt Krolop**, jeden ze zakladatelů systematického výzkumu německy psané literatury z českých zemí, oslavil 25. května 85. narozeniny. Cílem **Centra Kurta Krolopa pro německou literaturu v Čechách** při Institutu germánských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, pojmenovaného k jeho počtu a slavnostně otevřeného o několik dní později, je – pod vedením Manfreda Weinberga – zpracování fenoménu pražské německé literatury, resp. německy psané literatury z Čech v kontextu středoevropských kulturních dějin a s ohledem na dobové česko-německé kontakty v této oblasti. Odborné příspěvky i osobní vzpomínky pronesené během otevření centra na německém velvyslanectví v Praze vyjdou ve Stifter Jahrbuch 2016. Pro publikaci na tomto místě jsme z nich vybrali slavnostní přednášku, kterou na počest Kurta Krolopa při otevření centra 29. května 2015 přednesl Jiří Stromšík. Text, který svou délkou rámec Echos zdaleka přesahoval, jsme zkrátali o pasáže zaměřené na Krolopovy životní osudy (k tomu viz např. údaje na [webové stránce centra](#)) a mírně upravili, a postavili tak do popředí vylíčení vývoje české germanistiky v 50. a 60. letech minulého století a postižení svébytné povahy literárněhistorických bádání Kurta Krolopa.

ej

Kurtu Krolopovi k pětadesátinám

Když Kurt Krolop přišel v roce 1957 do Prahy poprvé, nacházela se česká germanistika ve značně neutěšeném stavu. Nenávist vůči všemu německému, obecně rozšířená v bezprostředně poválečných letech, už sice většinou, alespoň u mladé generace, vymizela, avšak obnova germanistiky jako vysokoškolského oboru postupovala jen pomalu. Příčinou nebyly jen ideologické („stalinistické“) deformace, které postihly všechny humanistické obory a v germanistice téměř zcela přerušily kontinuitu s dobou předválečnou, nýbrž také personální obsazení katedry: předčasně zesnulé profilující osobnosti oboru, jakými byli Otokar Fischer a Vojtěch Jirát, jejichž působnost – zejména prvního z nich – daleko přesahovala hranice oboru a univerzity, neměly po roce 1945 rovnocenné následovníky.

Teprve Eduard Goldstücker, koncem roku 1955 propuštěný z vězení a od jara 1956 působící na katedře germanistiky FF UK, se snažil vrátit oboru místo, které mu dříve tradičně náleželo mezi zdejšími společenskými vědami i v kulturním životě, a vypracovat novou, době odpovídající koncepci jeho rozvoje. Byl přesvědčen, že česká a

slovenská germanistika musí nejen usilovat o to, aby znovu navázala kontakt s mezinárodní germanistikou, nýbrž že má a může plnit i své vlastní, specifické úkoly vyplývající z místa jejího působení, a přispívat tak k mezinárodnímu bádání. Šance plnit tyto úkoly spočívaly zejména v kulturních hodnotách, jež na této půdě vytvořili v průběhu uplynulých staletí zdejší Němci. Na základě těchto úvah rozpracovával Eduard Goldstücker přibližně od roku 1957 projekt systematického výzkumu pražské (popř. česko-moravsko-slovenské) německé literatury – a nejvhodnějšího i nejnadanějšího spolupracovníka pro tuto myšlenku našel právě v našem oslavenci, Kurtu Krolopovi; ten tehdy právě přibyl na katedru z NDR jako nový lektor němčiny, ale záhy se stal i jedním z nejproduktivnějších pracovníků nového projektu. K tehdejší koncepci pražské německé literatury je třeba zdůraznit, že Goldstücker ani Krolop ji nechápali v obvyklém smyslu regionální literatury, nýbrž viděli ji vždy v širších souvislostech celoněmecké tradice a její nejvýznamnější fázi po roce 1900 (nota bene nejen Kafku, ale i celý jeho duchovní a literární kontext) považovali za svébytnou variantu celoevropského modernismu.

Za svého pražského pobytu v letech 1957–1962 se Kurt Krolop nejen naučil česky, ale seznámil se i s dějinami složitého a na konflikty bohatého česko-německého soužití v kultuře, politice i literatuře a těchto vědomostí dokázal využít i ve svých vědeckých pracích. V tomto období shromáždil materiál pro svou disertaci o Ludwigu Winderovi, již obhájil na univerzitě v Halle roku 1967, a vybudoval si základ pro své pozdější stati o pražské německé literatuře. Pro zdejší periodika *Philologica Pragensia* a nově založená *Germanistica Pragensia* vznikly jeho první publikace, které okamžitě získaly uznání v odborné veřejnosti; chtěl bych vyzvednout alespoň jeho velkou studii *Bertolt Brecht und Karl Kraus* (1961), která jednak vykazuje již všechny znaky jeho pozdějších prací, jednak otevírá jeho druhé celoživotní téma, jímž je Karl Kraus a vše, co s ním souvisí.

I po návratu do Halle pokračoval Kurt Krolop v tomto bádání a nadále udržoval kontakt s Prahou. V roce 1963 se zúčastnil první velké prezentace pražské německé literatury, později proslulé, ba legendární liblické konference o Franzi Kafkovi – tentokrát ještě jako posluchač. Ale již 1965, na následné konferenci, jejímž tématem byla pražská německá literatura v celé šíři, pronesl nepochybně nejzávažnější referát *Ke vzniku a historii pražské německé literatury „expresionistického desetiletí“* – studii nejen založenou na ohromujícím materiálu, nýbrž také metodologicky směrodatnou, platící dodnes za zakládající text veškerého pozdějšího bádání na tomto poli. Na návrh Eduarda Goldstückera, jenž prosadil zřízení oddělení pro výzkum pražské německé literatury v rámci ČSAV, byl Kurt Krolop jmenován jeho vedoucím a počátkem roku 1968 přišel opět do Prahy. Slibný rozběh tohoto pracoviště i neméně slibný začátek akademické kariéry jeho vedoucího byl rázně ukončen Srpnem 1968. Kurt Krolop byl v roce 1970, nedlouho po svých čtyřicátých narozeninách, „odsunut“ do NDR. Do Prahy se navrátil, již definitivně, 7. prosince 1989 – jako poslední hostující profesor delegovaný NDR.

Na rozdíl od životní dráhy, mnohdy značně pohnuté, se Krolopova vědecká dráha

vyvíjela rovnoměrně a bez přerывů. V centru jeho zájmů zůstávaly nepochybně oba zmíněné tematické okruhy – pražská německá literatura a Karl Kraus –, jimž věnoval desítky článků. V prvním okruhu vynikají jeho studie o Franzi Kafkovi jako samostatný a vnitřně koherentní korpus. Nebyli bychom však právi jeho vědeckému záběru, kdybychom jej redukovali pouze na tyto dva okruhy. Stěží bychom v jeho generaci hledali obdobu pro tak hlubokou a detailní znalost celého německojazyčného písemnictví nejpozději od 18. století, jakou prokazují jeho četné studie, za něž jmenujme alespoň stati o Goethově pozdní lyrice a *Západo-východním dívánu*. Jeho česky vydané eseje o Novalisovi, Tieckovi, E. T. A. Hoffmannovi, *Nočních vigiliích* tzv. Bonaventury nebo o Goethově *Faustovi* a *Básni i pravdě* podstatně rozšířily a prohloubily současnou českou recepci německé klasiky a romantiky.

V neposlední řadě bych chtěl vyzvednout, že v Krolopových literárněhistorických pracích je téměř vždy přítomna komparatistická perspektiva, popř. přímo obsahují komparatistickou složku. Psal často o vzájemných (dřívější českou vědou dost přehlížených) vztazích mezi českou a německou kulturou na našem území od 19. století. Jeho články nebo příležitostné – ovšem většinou zásadní – poznámky o Karlu Čapkovi, Haškovi, Peroutkovi, Šaldovi a mnoha jiných ho legitimují jako hlubokého znalce české kultury a mohou být podnětné i pro bohemisty. Navíc zde existuje zpětná vazba s jeho hlavním tématem: lze předpokládat, že o pražských německých autorech dovede psát tak kompetentně proto, že přesně a z originálních pramenů – ne z druhé ruky – ví, co si v téže době mysleli, cítili či dělali také jejich čeští kolegové – nebo jinak řečeno: protože ví, o čem tehdy běželo v *celé* Praze, ne pouze té německé. Jestliže se jeho následovníci k němu hlásí, pak jistě nebudou tuto srovnávací perspektivu (a kompetentnost) opomíjet ani ve své vlastní práci.

Co do metody zůstává Kurt Krolop stále věrný pojetí germanistiky jako literární historie a filologie. Přísnost, s níž kriticky zkoumá každý detail; důslednost, s níž dospívá ke zobecněním pouze na základě ověřených fakt, nikoli nějaké obecně přijímané idey; brilantnost, s níž interpretuje texty; přesnost, s níž teoretické postuláty historicky zařazuje, vzájemně srovnává a případně i kriticky demontuje – to vše bezpochyby dovedou i dnešní, metodologicky jinak orientovaní badatelé ocenit jako konstantní hodnoty literární historie. I v této souvislosti je významné, že se Krolop celý život zabýval Karlem Krausem. Kraus totiž pro něj nebyl pouze jedním badatelským tématem mezi mnoha jinými, nýbrž musel tu od počátku existovat hlubší, osobnější vztah, ba snad lze mluvit o jakémsi „spříznění volbou“: Karl Kraus zřejmě pro Kurta Krolopa představoval a představuje nejpřesvědčivější ztělesnění kritického myšlení – takového, které se nedá ošálit žádnými klišé nebo stereotypy, ale ani zlákat věroukami nebo ideologiemi, nýbrž neustále usiluje proniknout pod povrch textu, aby tam našlo novou, jinými dosud nepoznanou pravdu. – Něco však Krolopa od Krause podstatně odlišuje: jeho kritičnost není nesena krausovskou útočností, či přímo agresivitou, a už vůbec ne soudcovským, extatickým moralismem; Kroloпова kritičnost nechce předmět kritiky „demolovat“, nýbrž lépe pochopit.

Dámy a pánové, náš jubilant se může s hrdostí a zadostiučiněním ohlédnout na naplněný život a mimořádně úspěšnou vědeckou dráhu. Díky šťastnému souběhu okolností slavíme jeho pětadesáté narozeniny a současně vítáme založení vědeckého centra, jež si předsevzalo pokračovat v jeho díle nejen s jeho jménem ve štítu, nýbrž i v jeho duchu.

K obojímu Ti, milý Kurte, z celého srdce blahopřejeme.

Překlad autor

www.ipsl.cz